

WARUNKI BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA DOMOWYCH URZĄDZEŃ SPALAJĄCYCH GAZ

Jerzy Antoni ŻURAŃSKI¹

1. WPROWADZENIE

Gaz jest szeroko rozpowszechnionym nośnikiem energii, stosowanym w gospodarstwach domowych. Użytkowanie gazu wiąże się jednak z koniecznością zachowania wymagań bezpieczeństwa.

Szczelność instalacji gazowej jest oczywistym warunkiem bezpiecznego użytkowania gazu, powszechnie wiadomo, że jego mieszanina z powietrzem grozi wybuchem. Mniej oczywiste dla większości użytkowników jest zagrożenie zatruciem tlenkiem węgla. Nie ma go wprawdzie w składzie gazu ziemnego, który jest obecnie niemal jedynym rodzajem gazu używanego w gospodarstwach domowych w Polsce, może on jednak powstawać w wyniku niezupełnego spalania tego gazu.

Każdego roku, z powodu zatrucia tlenkiem węgla pochodzącym z gazowych grzejników wody przepływowej, umiera w Polsce około 100 osób, a kilka razy więcej ulega zatruciu wymagającym hospitalizacji. Dane te uzyskano w Instytucie Techniki Budowlanej w wyniku analizy akt z trzech zakładów medycyny sądowej oraz 34 prokuratur rejonowych z terenu Warszawy, Krakowa i województwa katowickiego według podziału administracyjnego z 31.12.1998 r., wykonanej dwukrotnie na zamówienie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Na obszarze tych trzech aglomeracji mieszka ok. 25 % użytkowników gazu sieciowego, można zatem uznać, że otrzymane dane statystyczne są reprezentatywne dla całego kraju. Analizą akt objęto lata 1991 – 2002, można więc przyjąć, że wyniki określają niezbyt odległy w czasie stan problemu.

Nieznana jest liczba osób, które nie zgłaszają stosunkowo łagodnych dolegliwości, wynikających z zatrucia, lub które nie wiążą ich z tlenkiem węgla.

W Polsce ponad 6 milionów gospodarstw domowych ma gaz sieciowy, używa go więc około połowy ludności kraju. Instytut Górnictwa Naftowego i Gazownictwa (obecnie Instytut Nafty i Gazu) ocenił, że nieco ponad połowa z ogólnej liczby gospodarstw domowych oprócz kuchenek gazowych ma także gazowe grzejniki wody przepływowej, zwane potocznie piecykami gazowymi lub kąpielowymi. To one właśnie stanowią główne zagrożenie zdrowia, a niekiedy także życia. Zagrożenie, którego łatwo uniknąć, trzeba jednak znać podstawowe warunki bezpiecznego użytkowania piecyków gazowych i do nich się stosować.

Tlenek węgla (symbol chemiczny CO) jest gazem silnie trującym, bezbarwnym i bezwonym, nieco lżejszym od powietrza, co powoduje, że łatwo się z nim miesza i w nim rozprzestrzenia. Powstaje w wyniku niezupełnego spalania gazu (lub innych paliw) spowodowanego brakiem odpowiedniej ilości tlenu, niezbędnej do zupełnego spalania. Może to wynikać z braku dopływu świeżego (zewnętrznego) powietrza do urządzenia, w którym następuje spalanie albo z powodu zanieczyszczenia, zużycia lub złej regulacji palnika gazowego.

Można łatwo zapobiec powstawaniu tlenku węgla i jego przenikaniu do mieszkań, spełniając cztery warunki bezpiecznego użytkowania urządzeń spalających gaz. Przedstawiono je poniżej, dodając krótkie komentarze do każdego z nich. Przywołano także odpowiednie postanowienia Prawa budowlanego i innych

---

¹ dr hab. inż., Instytut Techniki Budowlanej, ul Filtrowa 1, 00-611 Warszawa, e-mail: j.zuranski@itb.pl

przepisów, których przestrzeganie należy do podstawowych warunków użytkowania domowych urządzeń gazowych. Warunki bezpieczeństwa związane ze szczelnością instalacji gazowych są zagadnieniem odrębnym, tutaj nie rozpatrywanym.

Obecnie są w sprzedaży piecyki gazowe wyposażone w układy sygnalizacji cofania się spalin, są również detektory tlenku węgla, sygnalizujące przekroczenie jego dopuszczalnego stężenia w pomieszczeniu, są także piecyki z zamkniętą komorą spalania. Należy jednak przyjąć, że w Polsce większość użytkowników gazu takich urządzeń nie posiada. Wszyscy użytkownicy gazu powinni zdawać sobie sprawę z zagrożeń, jakie niesie niewłaściwe użytkowanie urządzeń spalających gaz. Powinni oni także znać warunki bezpiecznego użytkowania palenisk gazowych. Można je przedstawić w czterech podstawowych grupach, którymi są:

- 1) prawidłowa instalacja
- 2) stały dopływ świeżego powietrza
- 3) swobodny odpływ spalin
- 4) właściwa eksploatacja, zapewniająca dobry stan techniczny urządzenia gazowego.

2. PRAWIDŁOWA INSTALACJA

Zainstalowania lub wymiany piecyka gazowego może dokonać jedynie uprawniony specjalista, zgodnie z instrukcją wytwórcy. Piecyk gazowy może być instalowany w pomieszczeniu o kubaturze co najmniej 8 m³, wyposażonym w przewód wentylacyjny z kratką wentylacyjną pod sufitem. Drzwi do tego pomieszczenia muszą mieć w dolnej części otwory lub nawiewną kratkę wentylacyjną o łącznym polu prześwitu nie mniejszym niż 0,022 m² (220 cm²). *(Warunki techniczne jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. - Dziennik Ustaw Nr 75 z dnia 12 kwietnia 2002 r., poz. 690, §79 i § 80).*

Piecyk gazowy musi być szczelnie przyłączony do przewodu spalinowego, a łącznik nie może mieć zbędnych kolanek i odcinków poziomych o łącznej długości przekraczającej 2 m. Przewód spalinowy na zewnątrz budynku powinien być dobrze izolowany od niskiej temperatury zewnętrznej. Nie izolowana, długa rura blaszana powoduje wychłodzenie spalin i utrudnienie ich odpływu.

Piecyk musi być dostosowany (wyregulowany) do rodzaju używanego gazu, zgodnie z instrukcją wytwórcy.

- **Wykonywanie prac instalacyjnych i regulacyjnych przez osobę nieuprawnioną może stworzyć zagrożenie zdrowia i życia mieszkańców.**

Takie same wymagania, co do prac instalacyjnych i regulacyjnych dotyczą kuchenek gazowych. Należy tu zwrócić ponadto uwagę na miejsce ustawienia kuchenki gazowej w kuchni – powinna znajdować się jak najbliżej wywiewnej kratki wentylacyjnej, a stanowiska pracy powinny być usytuowane między oknem a kuchenką, tak, aby nad nimi następował przepływ świeżego powietrza.

Instalacja gazowa powinna być sprawdzana co najmniej raz w roku. Kontrola powinna być przeprowadzana przez osoby uprawnione, a obowiązek poddania obiektu kontroli spoczywa na właścicielu lub zarządcy *(Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.- Dz. U. Nr 89, poz.414; tekst jednolity z dnia 17 sierpnia 2006 r., Dz.U. Nr 156, poz. 1118; Art. 61 i Art. 62).*

KOMENTARZ: Zdarzało się, że lokator sam zainstalował piecyk gazowy i nie podłączył go do przewodu spalinowego. Spaliny rozchodziły się po mieszkaniu, co spowodowało śmierć całej, kilkuosobowej rodziny. Takich wypadków było kilka.

3. STAŁY DOPŁYW ŚWIEŻEGO POWIETRZA

Stały dopływ świeżego (zewnątrznego) powietrza do urządzenia, w którym następuje spalanie gazu ma podstawowe znaczenie. Jeżeli nie ma dopływu świeżego powietrza do pomieszczenia z włączonym urządzeniem spalania gazu to pojawia się tam niedobór tlenu.

Wynikiem tego niedoboru jest niezupełne spalanie i powstawanie tlenku węgla. Następuje to wówczas, gdy okna mieszkania są zamknięte, a jest szczególnie groźne w mieszkaniach, w których okna są szczelne lub uszczelnione na zimę. Stały dopływ powietrza do mieszkania jest również warunkiem niezbędnym swobodnego odpływu spalin. W związku z tym:

- **przed każdą kąpielą należy dobrze przewietrzyć łazienkę**
- **szczelne okna powinny być wyposażone w nawiewniki powietrza (Warunki techniczne - Dz. U. Nr 75 z dnia 12 kwietnia 2002 r., poz. 690, § 155 ust. 3)**
- **dopływ powietrza przez nawiewniki, przy zamkniętych oknach, jest jednak niewystarczający do zupełnego spalania gazu; w związku z tym w czasie kąpieli powinno być uchylone okno lub otwarty wywietrznik (lufcik), tak, aby świeże powietrze mogło swobodnie dopływać do mieszkania, a poprzez mieszkanie do łazienki**
- **zasłanianie kratki wentylacyjnych, zarówno nawiewnej w drzwiach do łazienki, jak i wywiewnej na wlocie do przewodu wentylacyjnego grozi śmiertelnym zatruciem**
- **w czasie kąpieli nie należy używać innych urządzeń służących do spalania gazu (kuchenka gazowa, piekarnik) bowiem powodują one zmniejszenie ilości tlenu w mieszkaniu, co sprzyja niezupełnemu spalaniu gazu**
- **kąpiel w łazience, połączona z kilkakrotnym włączaniem i wyłączeniem piecyka gazowego, powinna trwać jak najkrócej**
- **„dogrzewanie” mieszkania za pomocą spalania gazu w piekarniku, grozi śmiertelnym zatruciem tlenkiem węgla.**

KOMENTARZ:

Niedobór tlenu w mieszkaniu, a także pojawienie się w nim tlenku węgla, może wystąpić już przed włączeniem piecyka gazowego w wyniku używania kuchenki gazowej przy zamkniętych oknach, a nawet palenia papierosów, jeżeli okna mieszkania są zamknięte. Są to czynniki zwiększonego ryzyka zatrucia.

Zdarzały się wypadki zatrucia, gdy kilka osób kolejno brało kąpiel bez przewietrzenia łazienki przed kolejną kąpielą. Nagromadzony tlenek węgla, o stężeniu rosnącym w czasie każdej kąpieli, powodował śmierć drugiej lub trzeciej osoby biorącej kąpiel.

Również długotrwałe przebywanie w łazience, często połączone z praniem po kąpieli, kończyło się zatruciem.

Zakrycie kratki wentylacyjnych w łazienki było także przyczyną zgonów. Zastąpienie kratki wywiewnej, pod stropem łazienki, zamyka ostatnią, możliwą drogę napływu powietrza do piecyka gazowego w sytuacji, gdy okna są uszczelnione.

*Z przeprowadzonych analiz wynika, że około **85 % wypadków zatrucia tlenkiem węgla zdarza się w okresie od 1 listopada do 31 marca**, a więc w porze chłodnej. Wynika stąd wniosek, że wypadki te zdarzają się przy zamkniętych oknach (w aktach prokuratur najczęściej brak informacji na ten temat). Świadczy to o tym, że: (a) brak dopływu powietrza zewnętrznego był główną przyczyną zdecydowanej większości wypadków, (b) wielu użytkowników piecyków gazowych nie uświadamia sobie zagrożenia, jakim są zamknięte, szczelne okna. Wielu z nich prawdopodobnie zawdzięcza życie stosunkowo krótkiej kąpieli i napływowi powietrza przez wywiewny przewód wentylacyjny.*

4. SWOBODNY ODPIYW SPALIN

Piecyk gazowy powinien być szczelnie przyłączony do przewodu spalinowego, a przewód spalinowy musi być szczelny i drożny. Nieszczelny komin powoduje osłabienie ciągu albo może być przyczyną przenikania spalin do sąsiadujących z nim pomieszczeń.

- **Przewody kominowe (dymowe, spalinowe i wentylacyjne) należy kontrolować zgodnie z obowiązującymi przepisami, tzn. co najmniej raz w roku.**

Kontrola powinna być przeprowadzona przez osoby uprawnione, a obowiązek poddania obiektu kontroli spoczywa na właścicielu lub zarządcy (*Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.- Dz. U. Nr 89, poz.414; tekst jednolity z dnia 17 sierpnia 2006 r., Dz.U. Nr 156, poz. 1118; Art. 61 i Art. 62*).

Przewód spalinowy powinien być wyposażony w otwór rewizyjny, szczelnie zamykany, znajdujący się poniżej wlotu spalin do tego przewodu (zgodnie z normą PN-89/B-10425). Otwór rewizyjny umożliwia szybką i łatwą kontrolę drożności przewodu spalinowego i usunięcie ewentualnego gruzu, a także usunięcie sadzy po czyszczeniu komina. Taka kontrola, która może być dokonana przez użytkownika urządzenia gazowego, nie zastępuje corocznej kontroli kominiarskiej.

Warunki czyszczenia przewodów spalinowych (a także dymowych i wentylacyjnych) określa rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 kwietnia 2006 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (*Dz. U. Nr 80 poz. 563, z 11 maja 2006 r.*).

Warunkiem swobodnego odpływu spalin jest jednak nie tylko drożny przewód spalinowy, lecz także stały dopływ świeżego powietrza do pomieszczenia, w którym następuje spalanie gazu. Nie będzie odpływu spalin, jeżeli pracujący piecyk gazowy będzie się znajdował w zamkniętym, uszczelnionym mieszkaniu. Stały dopływ powietrza do pomieszczenia, w którym włączono piecyk gazowy, jest więc warunkiem niezbędnym spełnienia dwóch podstawowych wymagań bezpieczeństwa: zupełnego spalania gazu i swobodnego odpływu spalin.

UWAGA: W czasie silnego wiatru można korzystać z piecyka gazowego jedynie w mieszkaniach z oknami znajdującymi się po stronie, na którą wiatr nawiewa (nawietrznej). Mieszkania po stronie zawietrznej, zwłaszcza w wysokich

budynkach typu korytarzowego, gdy wiatr wieje na narożnik budynku, znajdują się w obszarze podciśnienia, które może powodować cofanie się spalin w przewodach spalinowych. Dotyczy to także mieszkań szczytowych, z oknami usytuowanymi za nawietrznymi narożami budynku, podczas wiatru na ścianę szczytową. W takich mieszkaniach nie należy korzystać z piecyka gazowego w czasie silnego wiatru.

Cofanie się spalin pod wpływem wiatru jest przede wszystkim skutkiem wystąpienia niekorzystnej różnicy między ciśnieniem powietrza w obrębie okien mieszkania (a więc także w mieszkaniu), a ciśnieniem u wylotu komina. Nie jest to tylko, jak się popularnie sądzi, efekt wciągania spalin przez wiatr „wpadający” do komina lub efekt „zawiewania”.

Częściowym zabezpieczeniem są nasady kominowe. Odpowiednio dobrane, w czasie silnego wiatru zwiększają podciśnienie u wylotu komina, a więc redukują lub całkowicie znoszą niekorzystną różnicę ciśnienia między oknem a wylotem komina. Zapobiegają również gwałtownemu napływowi powietrza do komina.

Podobnie jak wiatr działa wentylator wywiewny zainstalowany w mieszkaniu - wytwarzając w nim podciśnienie może utrudnić lub uniemożliwić odpływ spalin. W związku z tym:

- **instalowanie wentylatora w pomieszczeniu, w którym znajduje się piecyk gazowy jest zabronione** (Dz.U. Nr 75 z dnia 12 kwietnia 2002 r., poz. 690., § 150 ust. 9)
- **w czasie kąpieli nie należy włączać wentylatora w kuchni lub w innym miejscu w mieszkaniu ponieważ jego działanie osłabia naturalny ciąg spalin w przewodzie spalinowym piecyka gazowego.**

KOMENTARZ: Konieczność zachowania drożności przewodu kominowego jest powszechnie rozumiana, a obowiązek jej corocznej kontroli najczęściej jest spełniany (choć i tu mogą się zdarzać zaniedbania). Być może temu należy zawdzięczać stosunkowo mało zatruć, których jedyną przyczyną była niedrożność przewodu spalinowego. Natomiast użytkownicy gazu, w przeważającej większości, nie uświadamiają sobie, że równie podstawowe znaczenie jak drożność przewodu spalinowego ma dla odpływu spalin dopływ powietrza zewnętrznego do pomieszczenia, w którym znajduje się urządzenie gazowe.

5. DOBRY STAN TECHNICZNY URZĄDZENIA GAZOWEGO

Urządzenia gazowe powinny być utrzymywane w czystości i w dobrym stanie technicznym, a także okresowo kontrolowane zgodnie z zaleceniami wytwórcy. Obowiązek utrzymania wymaganego stanu technicznego urządzeń gazowych i ich udostępnienia do kontroli nakłada na użytkownika lokalu Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 sierpnia 1999 r. w sprawie warunków technicznych użytkowania budynków mieszkalnych (Dz. U. Nr 74 z dnia 9.09.1999r., poz. 836, § 17 ust. 1 i 2). W trosce o bezpieczeństwo własne i swojej rodziny do tego obowiązku powinien się poczuwać każdy użytkownik urządzeń gazowych. Piecyk gazowy używany od wielu lat należy niezwłocznie zgłosić do kontroli.

- **Stary, zużyty, nie czyszczony i rozregulowany piecyk gazowy zagraża życiu.**
- **Naprawa i konserwacja urządzenia gazowego może być powierzona wyłącznie osobom posiadającym świadectwa kwalifikacyjne** (Dz. U. Nr 74 z dnia 9.09.1999 r., poz. 836, § 17 ust. 3).

KOMENTARZ: Zły stan piecyka gazowego, często użytkowanego przez kilkanaście, a nawet przez kilkadziesiąt lat, był częstą przyczyną zatrucia, zwłaszcza w połączeniu z brakiem należytego dopływu powietrza do mieszkania. Pomiar stężenia tlenku węgla, wykonywane, niestety, dopiero po wypadkach, wykazywały stężenie znacznie przekraczające wartości progowe, powodujące zatrucie.

6. CZYNNIKI RYZYKA I PIERWSZA POMOC

Czynniki ryzyka: wysokie stężenie tlenku węgla we wdychanym powietrzu, długi czas przebywania w pomieszczeniu zawierającym tlenek węgla, szybki i głęboki oddech oraz wysoki początkowy poziom tlenku węgla we krwi przed kąpielą, wynikający z jego obecności w powietrzu zewnętrznym (spaliny samochodowe, miejskie lub przemysłowe) albo w mieszkaniu (długotrwałe gotowanie na gazie bez należytej wentylacji, dym papierosowy).

Czynnikiem najwyższego ryzyka są szczelne okna. Zdarzały się wypadki zatrucia, które następowały po wymianie okien na szczelne. Zastosowanie nawiewników powietrza zmniejsza to ryzyko, należy jednak zwrócić uwagę, że nawiewniki powietrza nie zapewniają całkowitego bezpieczeństwa w czasie pracy piecyka gazowego, dlatego konieczne są dodatkowe działania, wymienione wyżej.

Objawy zatrucia: ból głowy, zawroty głowy, mdłości, osłabienie, a następnie wymioty i utrata przytomności. **Pierwsze objawy złego samopoczucia w czasie kąpieli mogą być początkowym sygnałem zatrucia, którego nie wolno lekceważyć!** Utrata przytomności może nastąpić już za chwilę!

Pierwsza pomoc polega na natychmiastowym otwarciu okien i drzwi balkonowych, aby **jak najszybciej doprowadzić do mieszkania jak najwięcej świeżego powietrza**. Osobę z objawami zatrucia należy ułożyć w strumieniu świeżego powietrza i dobrze okryć aby nie dopuścić do utraty ciepła (zwłaszcza, że są to najczęściej osoby wyniesione z kąpieli). Jeżeli zatruciu towarzyszą wymioty to należy chorego położyć na boku. Jednocześnie należy **wyłączyć piecyk gazowy** lub inne urządzenie spalające gaz, które było czynne w czasie wypadku oraz **wezwać pogotowie ratunkowe**. **Natychmiastowe otwarcie okien i drzwi balkonowych musi być pierwszym działaniem ratunkowym.**

KOMENTARZ: Zatrucie tlenkiem węgla polega na tym, że łączy się on z hemoglobina 250 razy szybciej niż tlen, przez co blokuje rozprawianie tlenu w organizmie przez krew. Leczy się je, podając choremu zwiększoną ilość tlenu, pod ciśnieniem. W warunkach domowych pierwszym działaniem ratunkowym powinno więc być natychmiastowe doprowadzenie do osoby zatrutej jak największej ilości świeżego powietrza, zanim wezwie się pogotowie. Otwarcie okien spowoduje także natychmiastowe przyspieszenie odpływu spalin.

*****

Powyższy tekst jest uzupełnioną wersją referatu przedstawionego na Forum Wentylacja 2003 i opublikowanego w: Materiałach Seminaryjnych przez Stowarzyszenie Polska Wentylacja, Warszawa 2003; www.wentylacja.org.pl

Wersja wcześniejsza była opublikowana w miesięczniku „Administrator”, nr 12, 1999